

64-42-9611
20.09.16

Відгук

**офіційного опонента Никифорака Михайла Васильовича на дисертацію Андрусишина Романа Миколайовича «Правове виховання працівників ОВС: теоретико-правовий вимір», подану до захисту у спеціалізованій вченій раді Д 35.052.19 Національного університету «Львівська політехніка» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.01 – теорія та історія держави і права;
історія політичних і правових учень**

Актуальність теми дослідження. В умовах національно-культурного відродження України, формування громадянського суспільства і правової держави, входження до європейського і світового співтовариства актуалізується проблема правового виховання.

Названі процеси потребують формування соціально активної особистості з високим рівнем правової свідомості та правової культури, що є прямим результатом її правової соціалізації. Стан розвитку суспільства значною мірою залежить від рівня цілеспрямованого процесу формування правосвідомості та правової культури його членів, тобто від процесу правового виховання. Радикальні зміни в економічній, соціальній і політичній сферах обумовлюють зміни правового мислення і правової поведінки членів суспільства та потребують адекватного реагування правовиховними засобами.

Оскільки нині в Україні відбувається активний процес виходу особистості за межі авторитарного підпорядкування її державою, то й правові уявлення громадян набувають іншого якісного наповнення. Поряд із розширенням правових орієнтирів — ідей демократизму та гуманізму, справедливості та свободи людини, рівності громадян перед законом, взаємної відповідальності держави і особистості, верховенства права, гарантування державою виконання правових приписів — відбувається

переосмислення правових уявлень громадян про права і обов'язки, про законність і правочинність. Розуміння особистістю закону як імперативу доповнюється усвідомленням того, що право і закон — це регулятори суспільних відносин, що закони не тільки визначають, як діяти під загрозою санкцій і заборон, а й надають повноваження і гарантії. Така позиція особистості реалізується через правові уявлення, які допомагають індивіду зрозуміти чинні в суспільстві правила і норми, одержати необхідні знання, з'ясувати достовірність своїх очікувань і чужих обіцянок.

Сьогодні слід критично переглянути досвід минулих років і вже на якісно новому рівні активізувати правовиховну роботу, не зводячи при цьому сутність правового виховання тільки до вивчення Конституції, безпредметної просвітницької пропаганди загальних істин, які нікого й ні до чого не зобов'язують. Мета і завдання правового виховання в сучасних умовах повинні бути переосмислені та набути принципово іншого характеру, навіть саме формулювання правовиховного процесу як виду державної діяльності підлягає переоцінюванню. Держава перестає бути абсолютним авторитетом для людини.

В умовах породженої війною політичної, економічної, соціальної кризи, оновлення правопорядку особистості вкрай важко адаптуватися до нових реалій, визначитися у боротьбі інтересів, що спонукає до зміни її системи цінностей і норм поведінки. Зниження рівня життя, контрастний розподіл матеріальних благ, криза влади, порушення соціального та правового порядку, нормального функціонування суспільства спричиняють деградацію правосвідомості та правової культури особистості і потребують пошуку нових підходів до її правової соціалізації. Сказане в особливій мірі стосується працівників правоохоронних органів, в т. ч. й ОВС. Їх статус, їх правосвідомість і правова поведінка «зависли» у часовому і міжформаційному проміжку від Щелокова і Пуго до Захарченка і Авакова. Це відчутно відобразилось і в дисертації Р. М. Андрусишина, зокрема в намаганні створити якусь універсальну теоретичну модель правового

виховання для всіх часів і народів. Це неможливо. Слуги завжди комусь служать. Від служіння партії і радянській державі вроді й відійшли працівники ОВС. А до служіння народу і людині повною мірою ще не дійшли. Це головна суперечність і української реальності, і дисертації Р. М. Андрусишина. Її він, на жаль, розв'язати не зумів, та й виходів з неї не побачив, не запропонував.

Дослідження правового виховання як складова частина загального виховного процесу не є новим напрямом у вітчизняному правознавстві. Особливо значна увага приділялась йому в радянські часи. Юристів серед працівників ОВС тоді можна було рахувати на пальцях, сьогодні ж практично в кожній області України діють вищі навчальні заклади МВС, які готують дипломованих юристів. Це не могло не відобразитись на кількості монографій, дисертацій і статей з питань правового виховання. І це зрозуміло, оправдано. Але не зрозуміла, не оправдана помітна шаблонність, тінь «радянщини», якими опутане те, що публікується і захищається з правового виховання сьогодні. Це стосується і дисертації Р. М. Андрусишина.

Обґрунтованість і достовірність положень і висновків дисертації, наукова об'єктивність дослідження зумовлені, на наш погляд, опорою на досить обширну базу, передусім нормативну, на добре знання Р. М. Андрусишиним історіографії досліджуваної проблеми.

Структура роботи загалом відображає вузлові аспекти проблеми, хоча вона й неспірною, про що буде сказано пізніше.

Зміст дисертації викладений у трьох розділах. У першому з них («Теоретико-методологічна характеристика правового виховання») з'ясована сутність та специфіка правового виховання, розкрита методологія дослідження, зроблена спроба аналізу стану наукової дослідженості теми.

У другому розділі («Інституційні та нормативні основи механізму правового виховання працівників ОВС») послідовно розглянуті поняття, зміст та функції правового виховання працівників ОВС в Україні,

нормативно-правове забезпечення та механізм правового виховання працівників ОВС ...

Третій розділ («Теоретико-прикладні аспекти правового виховання працівників ОВС в Україні») присвячений визначенню соціальної ролі правового виховування працівників ОВС, зокрема у формуванні їх правової культури.

У висновках сформульовані найсуттєвіші положення про результати дослідження, обґрунтовано його новизну, окреслено пропозиції дисертанта щодо вдосконалення правового виховання працівників ОВС.

Наукова новизна дисертаційного дослідження зумовлюється тим, що воно є першим комплексним науковим дослідженням у царині загальнотеоретичної юриспруденції, яке присвячене узагальненню досвіду правового виховання працівників органів внутрішніх справ, містить ряд нових наукових положень, висновків та пропозицій, які виносяться на захист.

Найістотніші результати дослідження, які відображають внесок дисертанта у розробку означеної проблеми, зводяться до того, що автором обґрунтовано сутність, зміст, роль, місце і значення освітньо-правової підготовки працівників органів внутрішніх справ як складової та невід'ємної частини правового виховання; визначено сутнісні, змістові та функціональні особливості правового виховання працівників органів внутрішніх справ, які розглянуто крізь призму загально-правових принципів правової реальності; сформульовано теоретико-методологічні засади правового виховання працівників органів внутрішніх справ для ефективного функціонування і розвитку системи правоохоронної діяльності; зазначено, що на вітчизняне Міністерство внутрішніх справ покладено функції здійснення правового виховання працівників ОВС, а повноваження даного міністерства при цьому мають галузевий, надгалузевий та спеціально-функціональний характер у вказаній діяльності.

Слід відзначити, що автором удосконалено понятійно-категоріальний апарат теорії правового виховання працівників ОВС; класифіковано принципи становлення, функціонування та розвитку правового виховання працівників ОВС; розкрито механізм взаємовпливу та взаємозв'язку між правовим вихованням, правовою освітою, правовою культурою та морально-етичною підготовкою працівників ОВС.

Крім вищесказаного, і це є позитивною рисою дисертації, автором з'ясовано міжнародно-правовий вплив на розвиток правового виховання працівників ОВС.

Наукове значення результатів дослідження полягає у тому, що воно значною мірою розв'язує важливе для вітчизняного правознавства завдання: формує теоретичну модель правового виховання працівників ОВС в Україні.

Практичне значення результатів дослідження полягає у можливості їх використання у науково-дослідній сфері, правотворчій та правозастосовній діяльності, у навчальному процесі.

Апробація результатів дослідження цілком достатня. Дисертацію обговорено та схвалено на засіданні кафедри теорії та історії держави і права Львівського державного університету внутрішніх справ. Основні положення та висновки дисертації викладені у 15 публікаціях, 7 з яких у фахових вітчизняних та зарубіжних наукових виданнях.

Автореферат дисертації Р. М. Андрусишина адекватно відображає структуру, основні положення та висновки дослідження.

Оформлення дисертації відповідає чинним вимогам, вона написана у науковому стилі, літературною українською мовою.

Разом з тим дисертаційне дослідження Р. М. Андрусишина містить, на наш погляд, ряд спірних, дискусійних положень та висновків, окремих неточностей.

1. Є кілька зауваг щодо методологічних та методичних засад дисертаційного дослідження.

По-перше, надто публіцистично звучить формула «теоретико-правовий вимір», не кажучи вже про тавтологію у формулюванні теми.

По-друге, те ж можна сказати і про назву підрозділу 1.1. Завдання дисертації не огляд літератури (як огляд місця події чи тіла), а її критичний аналіз, оцінка.

По третє, будь-яке наукове дослідження розпочинається з визначення об'єкта, предмету та методів дослідження. Виходячи з цього підрозділ 1.2. мав би бути підрозділом 1.1. Ну а підрозділом 1.3. просто мусили стати «Джерела дослідження», бо в дисертації абсолютно відсутній аналіз джерел. Якоюсь мірою це спричинило й деяку концептуальну розмитість змісту дисертації.

По-четверте, абсолютно неприродним виглядає формулювання «Теоретико-прикладні аспекти». Так не буває... Та й взагалі досліджувана тема аж ніяк не може претендувати на статус теоретичної. Уявимо собі: теорію правового виховання працівників ОВС і МЧС, СБУ і ГПУ, лісників, м'ясників і двірників і т. д. Обговорювати нічого.

2. Очевидним недоліком дослідження є змішування понять «професійна (правова) підготовка працівників ОВС» і «правове виховання працівників ОВС». Ті, хто вчаться, – ще не працівники ОВС. І говорити про них не зобов'язує жоден (!) підрозділ дисертації.

3. Не справляє позитивного враження підрозділ 2.4. Він надто куций і майже не працює на висвітлення теми.

4. Підрозділи 3.1 і 3.2 розділені досить штучно. Один з аспектів ролі і значення правового виховання – це формулювання правової культури працівників ОВС. По суті, мова про одне й теж.

5. В дисертації надто багато посилань на дослідження радянської доби, сучасні російські (пропутінські) видання, які жодним чином не можуть бути позитивно використані при формуванні вітчизняної парадигми правового виховання, спрямованої у майбутнє, пов'язане з Європою.

Висловлені зауваження мають в основному дискусійний характер і загалом не применшують значимості дисертаційного дослідження. Кандидатська дисертація «Правове виховання працівників ОВС: теоретико-правовий вимір» в основному відповідає чинним вимогам, а її автор - Андрусишин Роман Миколайович цілком заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень.

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук,

професор, завідувач кафедри

філософії та теорії права

юридичного факультету

Чернівецького національного університету

імені Юрія Федьковича

Никифорак М. В.

Підпис Никифорак М. В.
Учений секретар Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича
" 16 " 09

